

Відзив
офіційного опонента, доктора педагогічних наук,
професора Волкової Наталії Павлівни
на дисертаційне дослідження Павленко Олени Олександрівни
«Формування комунікативної компетенції фахівців митної служби в
системі неперервної професійної освіти», поданого на здобуття наукового
ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Своєчасність і перспективність роботи визначається динамічністю соціально-економічних, духовних перетворень, що відбуваються в умовах приєднання України до міжнародних конвенцій і угод з питань безпеки і спрощення міжнародної торгівлі та митних процедур, активізації інтеграційних процесів в Європі, а отже нагальною потребою суспільства у висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівцях митної служби, рівень комунікативної компетенції яких відповідав би кон'юктурі ринку праці, бо саме від рівня професійно комунікації митників значною мірою залежать їх думки й судження про нашу державу. Тому дослідження Павленко Олени Олександрівни, присвячене проблемі формування комунікативної компетенції в системі галузевої комунікативної підготовки фахівців митної служби, є не тільки актуальним, а й вагомим для сьогодення.

Визначивши правильно об'єкт і предмет дослідження, авторка здійснила перевірку гіпотетичних припущень, яка доказово розгорнута на всіх етапах роботи.

Зосередимо увагу на конкретних результатах дослідження Павленко Олени Олександрівни.

Автором уперше, на підставі критичного аналізу філософської, психологічної, лінгвістичної, педагогічної літератури, співвідношення діад «процес – результат», «функціональність – предметність», доведення єдності пари феноменів «компетенція – компетентність», визначено комунікативну

компетенцію фахівця митної служби України як невід'ємного складника їх загальної професійної компетенції, ієрархічного двовекторного феномену (охоплює комунікативну компетенцію посади і фахівця), головної детермінанти у підготовці сучасного висококваліфікованого службовця, спроможного задовольнити зростаючі потреби сьогодення в межах соціально-економічної і політичної ситуації і, відповідно, вимоги кваліфікаційних характеристик згідно з міжнародними професійними стандартами.

Сильною стороною дисертації є теоретично обґрунтована концепція формування комунікативної компетенції особового складу митних органів як невід'ємного складника їх загальної професійної компетенції, яка дала змогу розкрити комунікативні резерви суб'єктів професійної підготовки.

Оленою Олександрівною чітко й методологічно впевнено розроблено, науково обґрунтовано й експериментально перевірено на ефективність оригінальну й, як показали результати експерименту, плідну в теоретичному і практичному плані концептуальну модель формування комунікативної компетенції фахівця митної служби, яка вибудовується на основі кореляції комунікативної компетенції посади і комунікативної компетенції фахівця. Така модель нам видається оптимальною тому, що дозволяє майбутньому митнику усвідомити себе як комунікативну особистість, виявити й розкрити власні комунікативні потенції, відкриває можливості для створення та накопичення особистісного комунікативного досвіду через самореалізацію, самоствердження у різноманітних професійно спрямованих комунікаціях.

Не менш суттєвим здобутком, на наш погляд, є уперше здійснене обґрунтування системи неперервної професійної освіти фахівців митної служби як специфічного освітнього простору, в якому відбувається формування комунікативної компетенції митників, визначення головних принципів її розвитку.

Заслуговує на увагу, як науково й практично значущий результат дослідження, представлена в дисертації авторська технологія організації процесу формування комунікативної компетенції фахівців митної служби —

«інтегрована інформаційно-комунікаційна технологія», спрямована на різноманітність та індивідуалізацію навчання відповідно до кваліфікаційних характеристик посад, поетапне відпрацювання окремих дій, комп'ютерну підтримку комунікативної підготовки фахівців, формування у митників необхідного рівня знань, умінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати, знаходити й обробляти потрібну інформацію, до того ж надає можливість організувати необмежену опосередковану комунікацію. Дана технологія передбачає органічне поєднання сучасних PR- та інформаційно-комунікаційних засобів із традиційними формами міжособистісної комунікації (технології ситуативного навчання, ігрові, інтерактивні, діалогічно-дискусійні), організацію комунікативно спрямованого й особистісно-орієнтованого навчання.

До переваг роботи О.О. Павленко можна віднести її безсумнівне практичне значення. На позитивну оцінку заслуговують готові до впровадження в навчальний процес авторські інтегровані спецкурси «Комунікаційна політика в галузі державного управління», «Формування комунікативної компетенції фахівців митної служби»; навчальні модулі «Формування іміджу митних установ», «Формування особистості керівника під кутом зору спілкування», «Позитивний діловий імідж керівника», «Робота з громадськістю як різновид ділової комунікації»; значний перелік методичних рекомендацій, вказівок, розробок для викладачів щодо організації і проведення занять з іноземної мови у процесі професійної підготовки майбутніх митників. Слід відмітити високий ступінь технологічності запропонованих у дисертації рішень та їх глибокий теоретичний рівень.

Можна констатувати, що всі завдання дослідження автором ретельно проаналізовані, його результати ґрунтовно перевірені достовірними сучасними методами дослідження; висновки, представлені у дисертації, свідчать про цілісність і логічну завершеність дослідження та відповідають поставленим завданням.

Дисертаційна робота оформлена згідно з вимогами ВАК України. Основні положення дисертаційного дослідження О.О. Павленко знайшли відображення в 48 публікаціях, що відповідає існуючим вимогам. Автореферат дисертації цілком відбиває основні її положення, його зміст й оформлення повністю відповідають вимогам ВАК України.

Отже, представлена дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають важливе теоретико-методологічне і практичне значення для професійної педагогіки, бо залишають за собою добре апробований, експериментально перевірений потужний інструментарій формування комунікативної компетенції фахівців митної служби, який можна застосувати для будь-якої ланки системи неперервної професійної освіти митників.

Проте автору дисертаційної роботи не вдалося уникнути певних недоліків.

1). Перш за все, у дисертації такого масштабу бажано було не лише представити ціннісний компонент формування комунікативної компетенції майбутніх митників, але й акцентувати на умовах його забезпечення.

2). Дисертантка послуговується поняттям «диференційовані» форми організації процесу формування комунікативної компетенції (с. 26 АДД, с. ДД). Нажаль, не зрозуміло, звідки взято цей феномен?

3). У тексті дисертації, в авторефераті на с. 26, с. 11, абзац 1 мова йде про інтегровану інформаційно-комунікаційну технологію, проте на цій же сторінці 11 в абзаці 2 йдеться вже про впровадження особистісно-орієнтованих технологій. То не зрозуміло, про яку ж технологію йде мова?

4). На нашу думку, доцільним було б перенести з додатків до розділу 5.2. тренінговий модуль, який є важливим складником науково-методичного забезпечення формування комунікативної компетенції фахівців, самостійним авторським доробком, і без наявності якого в тексті дисертації є певні прогалини в обґрунтуванні та презентації інтегрованого підходу.

5). На наше переконання, дисертація виграла б, якби в ній було б висвітлено специфіку роботи з формування комунікативної компетенції фахівців митної служби найвищого рівня посад.

6). Автором презентовано сукупність цікавих Інтернет та PR-технологій, що використовувалися для удосконалення комунікативної компетенції митників, проте, на жаль, не зазначено, які з них стали провідними для кожної з чотирьох експериментальних груп та яким чином реалізовувалися у навчальному процесі.

7). Застосований автором у роботі критерій Стюдента дуже популярний, а втім слід ураховувати, що він призначений, насамперед, для порівняння лише двох груп, а не декількох. Тому на нашу думку, послуговування критерієм Стюдента в дисертаційному дослідженні Олени Олександрівни для множинних порівнянь, тобто порівняння більше ніж двох груп, потребує введення поправки Бонферроні (http://www.vector-best.ru/nvb/n39/st39_3.htm).

Підсумовуючи, стверджуємо, що науковий пошук О.О. Павленко є самостійним, завершеним, фундаментальним дослідженням винятково актуальної і значущої проблеми, відповідає вимогам ВАК України до докторських дисертацій. Її автор Павленко Олена Олександрівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та психології Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля

Н.П. Волкова